

בית כנסת
ומרכז תורני
"אהל ארי"

חמדת ישראל

קובץ תורני מבית מדרש ארץ חמדה רעננה

יום ירושלים

אייר, תש"ע

לע"נ

עשרות קרובי המשפחה שלנו שנספו בשואה
בבירקנאו-אושוויץ, פולין בשנת תש"ד,
ואשר היארצייט שלהם נקבע ליום כ"ה באייר, וביניהם:

- אהרן שלמה בן משה יהודה לייב הלוי למפרט, הי"ד
- גולדה בת משה עזריאל למפרט לבית סלומון, הי"ד
- אשתו הראשונה והילדים של אברהם למפרט, הי"ד
- אשתו הראשונה והילדים של מנחם מנדל למפרט, הי"ד
- ישראל בער וייס, שרה למפרט וייס, וילדיהם, הי"ד
- רבקה למפרט שטרובל וילדיה, הי"ד
- מרים למפרט ראוזמן וילדיה, הי"ד
- הינדא למפרט, הי"ד
- נתן ולדמן וילדיו, הי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

5	.....	ברכת ראש בית המדרש
		ירושלים – המראָה של פנימיותנו/ הרב יצחק שטינברג, ראש בית המדרש
9	.....	
32	.....	ירושלים הבנויה/ ר' אמנון ברדוגו
35	.....	איש ירושלים/ ר' דניאל וסטפריד
		עליית מדרגה בגאולתנו ביום שחרור ירושלים/ ר' שמעון יפרח
39	.....	
42	.....	מקור השם, וקדושת ירושלים/ ר' אייל קנטרוביץ
46	.....	דין הרואה ירושלים בחורבנה/ ר' נועם רוזנבלט

ברכת ראש בית המדרש

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

ראשית, שמחה פרטית היא לבית מדרשנו ביום זה שאנו זוכים להוציא לאור את החוברת השלישית במספר. נוצרה חזקה לכל הדעות. "והחוט המשולש לא במהרה יינתק". אנו תפילה שנמשיך להפיץ מעיינותינו חוצה, ושנזכה להרבות תורת אמת בקרב לומדיה ועושיה.

כוונת מכוון היתה זאת להתמקד בשלושת המועדים מדרבנן שישנם בשנה – חנוכה, פורים, יום העצמאות ויום ירושלים. ידועה 'נבואתו' של בעל השפת אמת בדבר התחדשות חג גאולה בימינו כנגד חג הפסח, כשם שחנוכה ופורים הם הפועל היוצא מהאורות הגדולים של סוכות ושבועות (ראה בחידושיו לחנוכה, תרמ"א). מי יתן ואכן יתקבלו ימים טובים אלו – יום העצמאות ויום ירושלים – כימי הלל ושמחה על ידי כל בית ישראל.

מכאן לשמחת הכלל.

המדרש בילקוט שמעוני (ישעיה, רמז תקה) מבאר את הפסוק שצוטט בפתח הדברים לעומקו, ומוסיף הקשר לירושלים. וז"ל: "כתיב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אין אנו יודעים במה לשמוח אם בהיום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה

ברך, וכן הוא אומר שוש אשיש בה'. משל למטרונא שהלך בעלה ובנה וחתנה למדינת הים אמרו לה באו בניך אמרה להם ישמחו כלותי, הרי חתניך ישמחו בנותי, כיון שאמרו לה הרי בעליך אמרה להם הא חדו שלמה [=זו שמחה שלימה]; כך הנביאים אומרים לה לירושלים, בניך מרחוק יבואו והיא אומרת ישמח הר ציון, ובנותיך על צד תאמנה היא אומרת תגלנה בנות יהודה, וכיון שאמרו לה מלכך יבא לך היא אומרת הא חדו שלמה שוש אשיש בה".

אין השמחה שלימה כאשר מודים רק על עצם הישועה והנסים שקרו במאורע זה או אחר (שמחה על היום עצמו). ואף לא בתוצאות המבורכות שחלו בעקבות הנס (בנים ובנות ששבו לארצם). אלא השמחה במחולל כל הדברים הללו – בקב"ה – זוהי השמחה השלימה. היינו שרק בראיית המציאות הנפלאה הזו כמכוונת ע"י אלוקי ישראל, וכהתגלותו אלינו; וההתקרבות אליו דרך הודאה על ישועותיו – הם הם השמחה והגילה המלאים והשלמים.

בפסוקים הקודמים לפסוק הנ"ל בתהלים (ק"ח, כ"א-כ"ג) מצייר לנו דוד המלך את המהלך הנכון להגעה לשמחה שלימה זו:

(כ"א) אודך כי עניתני ותהי לי לישועה:

(כ"ב) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה:

(כ"ג) מאת יקוק היתה זאת היא נפלאת בעינינו:

ואז –

(כ"ד) זה היום עשה יקוק נגילה ונשמחה בו:

(כא) = מתחילים בהודאה פשוטה וטבעית לה' על הישועה. מידת הכרת הטוב החשובה.

(כב) = אלא שכאן בא הנסיון. דוקא "הבונים", קרי – תלמידי החכמים (כפי שנאמר בסוף מס' ברכות: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: 'וכל בניך למודי ה'", אל תקרי בניך אלא בוניך". מכאן שהבונים הם תלמידי החכמים) – מואסים את האבן, את היסודות שעליהם נבנה בית ישראל בזמן הגאולה – הישועה הטבעית-פיסית-חומרית. בנין הארץ באבנים. אך הם טועים, אותה אבן "היתה לראש פינה" – היא משמשת כאבן הפינה והנחת היסודות לבנין קוממיות ישראל בארצם.

(כג) = באמת לא קל לקבל את הישועה כמעשה אלוקי קדוש, זהו פלא המכוסה מעינינו במבט ראשוני-שטחי. שהרי היינו מצפים שהתגשמות חזון הנביאים יקרה מתוך קדושה עצומה, ולא כמעשה חולין חומרי. אך בכל זאת אנו מצוים להאמין ש"מאת ה' היתה זאת", כמו שכל עשב ועשב מושגח ע"י ה', כ"ש וכ"ש מעשים הרי-עולם אלה של גאולה מיד צר, קיבוץ גלויות ובנין הארץ, שהכל הוא מאת ה', גם אם אנחנו היינו עושים זאת אחרת...

ואז, מתוך הסתכלות כזאת על המציאות –

(כד) = ניתן לגיל ולשמוח, לא רק בישועה שנעשתה, אלא גם ובעיקר – במחוללה – ה'. לראות עין בעין בשובו לציון, ולהתחבר אליו בשלימות גמורה.

שנזכה להשלמת הגאולה, עם ביאת גואל צדק ובנין אריאל בב"א.

כאן המקום להכיר טובה פעם נוספת לר' נועם רוזנבלט על היוזמה והדחיפה להוצאת החוברת.

נזכיר לטובה גם את יתר חברי בית-המדרש, שמפרי מעלליהם אנו זוכים להתבסס כאן, והאחרים הלומדים עמנו יום-יום. ולצידם, ולסמך להם, הנשים המבורכות, שעושות לילות כימים בדאגה לכל מחסור, ובשליחת בעליהן ללמוד. יברכם ה', כולם, בחן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ואחרונים אחרונים חביבים – חברי קהילת "אהל ארי" רעננה, המשמשים לנו כאכסניה בפתיחת ליבם הרחב כלפינו בסבר פנים יפות; כל אחד ואחד כפי כחו ומעלתו. ממסכת חייהם, העוברת דרך עלייתם ארצה מארצות רווחה, למדים אנו על גודל רוחם, הדבוקה בה' ושמחה בישועתו.

כולי תקווה ותפילה שנזכה להמשיך לקדש שם שמים ברבים, ולהתאחד יחד כל עם ישראל בארצנו בזכותה של ירושלים עיר הקודש, "כעיר שחוברה לה יחדיו".

בברכת התורה, העם והארץ
יצחק שטינברג

ירושלים – המראָה של פנימיותנו

הרב יצחק שטינברג שליט"א

ראש בית מדרש 'ארץ חמדה' רעננה

א. הכרה בתהליך הגאולה בתקופתנו

משנה לשנה הולכת ומתגברת הזרחת אור הישועה המפציע ועולה – שכאיילת השחר, כל שהיא הולכת היא רבה והולכת (ירושלמי ברכות א, א); הולכת ומאירה (ירושלמי יומא ג, ב); משתבחת והולכת (מדרש תהלים [בובר], מזמור כב). התגברות כפולה, בבחינת "ואולך אתכם קוממיות", שתי קומות: הקומה הפיסית – ביסוסה האיתן של המדינה ושכלולה – בניינה; כלכלתה; בטחונה; שלטונה. ועל גבה ובשרשה – הקומה הרוחנית, קיבוץ גלויות ומיזוגם באהבה רבה; לימוד תורה והפצתה בהיקף שלא היה מעולם; פתיחת הלבבות לשיבה פנימית ועמוקה לאבינו שבשמים. אין כל זה כי אם חזרת השכינה לציון.

הנס מתנוסס לנגד עינינו ברוב פאר והדר בעצם הווייתנו כאן ועכשיו ולתמיד. אשרי הזוכה לראותו ולהודות בו ועליו. "עין בעין יראו בשוב ה' ציון" הבטיח לנו ישעיה נביאנו (נב, ח), אנו נקראים רק לפקוח את עינינו ולראות. הסימנים מובהקים, כגון: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא" (יחזקאל

לו, ח); "שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך בניך מרחוק יבאו ובנתיך על צד תאמנה" (ישעיה ס, ד); "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים. ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה" (זכריה ח, ד-ה). ועוד רבים כהנה וכהנה.

אלא שכבר אמרו חז"ל "שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו" (ע"ז כח ב), שאמנם כוונתם היתה לעניינים רפואיים (ע"ש), אך ניתן לשאוב ממאר זה תובנה חשובה: הראיה תלויה בהבנת הלב.

מנין באה בינה זו? גילה לנו דוד המלך ע"ה את הסוד בסופו של מזמור הגאולה הגדול, המיוסד על ההודאה הפורצת מאליה על גאולת ה' מיד צר. וכה הוא אומר: "יראו ישרים וישמחו... מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'" (תהלים קז, מב-מג). בכדי לראות ולשמח בגאולה צריך ישרות; חכמה; שמירה (-בבחינת ציפיה, כמו "ואביו שמר את הדבר"); והתבוננות. במילים אחרות: נקיות המחשבה וטהרתה, אמונה עמוקה, ומאמץ שכלי הם הם המתכונן לזכות לראות בישועת ה' ולהודות עליה מעומקא דליבא.

בנוסף, מפורסמת הברקתו של מו"ר הגאון ר' אברהם שפירא זצ"ל, שביאר את המילים האחרונות במזמור "ויתבוננו חסדי ה'" – לזכות להיות בין אלה ש"ויתבוננו" זה גופא "חסדי ה'". צריך להתפלל לסייעתא דשמיא על זה גופא שה' בחסדיו יפקח את עינינו ע"י

תבונת לבנו להכיר בשוב ה' ציון, לראות את ישועתו ולהודות עליה. ולא להיכשל חלילה ב'קיום' נבואה אחרת של ישעיהו (מב, יט) "מי עור כי אם עבדי".

"צהלי ורוני יושבת ציון, כי גדול בקרבך קדוש ישראל" (ישעיה יב, ו). שמחה פנימית עצומה נטועה בלב כל ישרי לב יום שעה שעה בהתהלכם לפני ה' בארצות החיים, ובראותם את טובו בארץ החיים. ידיעה והרגשה אלו יש בכחם להשפיע על התפילה, ולא רק באותם ימי הודאה מיוחדים – יום העצמאות ויום ירושלים, אלא אף על התפילה היום-יומית. "מחיה מתים אתה רב להושיע" = תחיית מתים לאומית, שאנו חווים לנגד עינינו, מרקב עצמות של הגוף הלאומי בגלות לתחיה מחודשת של האומה בארצה; "מקבץ נדחי עמו ישראל" = קבוץ הגלויות האדיר שמתרחש בארצנו בדורות האחרונים; "שוב אויבים ומכניע זדים" = נצחונות צבאנו על אויבינו מעטים מול רבים, שוב ושוב; "בונה ירושלים" = הן הבנין הפיסי של העיר המתרחבת והולכת, והן הבנין הרוחני של פריחת התורה בה; "מצמיח קרן ישועה" = ישועה קמעא קמעא (בתהליך אנושי ארוך, המלווה בסייעתא דשמיא לאורך כל הדרך), כמו צמח הגדל מעט מעט; "המחזיר שכינתו לציון" = סך כל המהלך הגדול הזה הוא חזרת השכינה למקומה. ומעל כולם – "נודה לך ונספר תהילתך... ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת... וכל החיים יודוך סלה... הא-ל ישועתנו ועזרתנו סלה... ולך נאה

להודות" = אין אנו מצמצמים את הודאתנו לבורא עולם רק על הדברים הפרטיים הטובים שקורים לנו, אלא מרחיבים אנו את הכרת הטוב גם ביחס לדברים הנפלאים שעושה אלוהינו עם עמנו ומדינתנו.

ב. "קוממיות" – שתי קומות

"ואולך אתכם קוממיות' (ויקרא כו, יג) – רבי מאיר אומר: מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון" (ב"ב עה א, סנהדרין ק א).

שתי הקומות מרמזות לשני מהלכי הגאולה, הגשמית והרוחנית. חודש אייר, הוא חודש זיו, נתברך באור גדול; אור כפול. בתחילתו החלה התנוצצות אור גבורת הגאולה הפיסית, מרוח אפו של משיח בן-יוסף, המעורר את רוחם של ישראל לשוב לארצם, לבנותה ולשכללה ביגיע כפיים ובשכל טוב. ובסופו נפתח הצוהר להופעת הקומה השניה של הגאולה השלימה, מרוח אפינו משיח ה' – משיח בן-דוד – ביד ה' הגלויה שנתנה לנו את הכח לעשות חיל, בסערת כיבוש של מרחבי ארצנו היותר מקודשים, ובראשם – מרום מראשון, מקום מקדשנו.

ראשית ואחרית אלו רמוזים, בסדר הנכון, בשם החודש: א"י=ארץ ישראל, יר'='ירושלים.

מיקום מאורעות אלו בחודש מתאים מסיבה נוספת: יום העצמאות, שבתחילת החודש, מקביל לחג הפסח – הנמצא לפניו – שג"כ מציין

את הלידה הפיסית של עם ישראל. ואילו יום ירושלים, שבסופו, מקביל לחג השבועות – המגיע לאחריו – המציין את בניינו הרוחני של עמנו, מתן תורה.

עד כאן לבננו את הדרך בה משמשת ירושלים וארץ ישראל כולה כמראָה לפנימיותנו בנוגע ליחסנו כלפי הקב"ה כפועל מהלכים כלליים באומה ובעולם, וקרבתנו אליו דרך הכרה זו. החוגג במלא עוצמתו הרוחנית את שיבת השכינה לציון, מכח הבנתו שכל שהתרחש ביום העצמאות וביום ירושלים, ובכל הדורות האחרונים בכלל – הרי שבזאת משתקפת פנימיותו כמחוברת להתגלותו של ה"ת לבניו ולעולמו בעידן זה, ושמחתו בקשר אמיץ זה.

בחלק הבא של המאמר, ברצוני לבחון לעומק מהו הקשר שבין ירושלים, ובייחוד – הר הבית, הר המוריה, לבין הקומה הרוחנית של כל יחיד ויחיד מישראל ביחסו הפרטי עם בורא עולם.

ג. שמו/מהותו של הר המוריה

הר המוריה, פסגתה של ירושלים – עיר הקודש והמקדש, מוזכר במפורש בשמו בתנ"ך בשני מקומות: 1. מקום עקדת יצחק – "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה, והעלהו שם לעלה על אחד ההרים" (בראשית כב, ב);

2. מקומו של בית המקדש הראשון – "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה" (דברי הימים ב, ג, א). ממקורות שונים בחז"ל ובראשונים למדים אנו על מאורעות מרכזיים נוספים שאירעו עליו:

גירש אדם הראשון ויצא מגן עדן וישב לו בהר המוריה, ששערי גן עדן סמוכין להר המוריה [שוחר טוב (תהילים צב)]; זהו המקום שפגע בו יעקב בלכתו לחרן, ושכב שם לישון, והתקפלה תחתיו כל ארץ ישראל, וראה שם את מראה הסולם [רש"י (בראשית כח, יז), כוזרי (מאמר ב פיסקה יד)]; ומסורת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא [רמב"ם (בית הבחירה פ"ב ה"ב)].

מה מיוחד כ"כ בהר זה, שעליו התרחשו דברים כ"כ מרכזיים בעולם ובישראל?

אחת הדרכים להכיר ולהבין מהות של דבר היא בעזרת שמו. כך מבאר הרמב"ן בענין קריאת השמות לכל נפש חיה ע"י אדם הראשון: "והענין, כי הקב"ה הביא כל חית השדה וכל עוף השמים לפני אדם, והוא הכיר טבעם וקרא להם שמות, כלומר השם הראוי להם כפי טבעיהם" (רמב"ן, בראשית ב, כ).

א"כ צריכים אנו לרדת לעומקו של שם ההר – 'מוריה' – ע"מ להבין את מהותו.

מצינו במדרש רבה (בראשית נה, ז) מספר פירושים של חז"ל לשם זה:

"ארץ המוריה": 1. רבי חייא רבה ורבי ינאי, חד אמר: למקום שהוראה יצאה לעולם [רש"י תענית טז ע"א: הוראה – תורה לישראל, כי מציון תצא תורה (ישעיה ב, ג), יורו משפטיך ליעקב (דברים לג, י), ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל¹].

---

¹ תימה, מדוע קישר רש"י את לשכת הגזית לנביאים המוכיחים, ולא פירש מצד קישורה לסנהדרין שישבו שם, שהם באמת הורו תורה לישראל. ומה בכלל הקשר בין הנביאים לבין לשכת הגזית?

ואכן רבינו גרשום שם כתב – הר המוריה שיצאה ממנו הוראה לישראל, שכן יושבין סנהדרין בלשכת הגזית ומורין הוראות. וגם בתוס' שם ד"ה הר ציטטו את פי' רש"י בתחילתו, אך בהגיעם למילים והוא לשכת הגזית נעצרו, ולא הוסיפו את ענין הנביאים. א"כ צ"ע לבאר כוונת רש"י.

שמעתי מהרב זולדן שליט"א לפרש שאכן מסתבר שהנביאים היו עומדים במקדש באיזור לשכת הגזית להוכיח את העם, כי תמיד היו שם עם רב מישראל. ומתאים הדבר לכוליותו של בית המקדש: לפני ולפנים היה מקומו של הכהן הגדול, בין האולם והעזרה היתה לשכת הגזית מקומם של הסנהדרין, בעזרה עצמה היתה ישיבה למלכי בית-דוד. רק מקומם של הנביאים נפקד. לכן יש הגיון לומר שהנביא המרכזי באותו דור היה מוכיח את העם בשערי המקדש ליד לשכת הגזית. הדבר צריך ביסוס נוסף מן המקורות.

הרב דוד כהן שליט"א (עטרת כהנים) העיר בשם המהר"ץ חיות שהמיוחס לרש"י על מס' תענית אינו ממנו (מופיע בהגהות המהר"ץ חיות בריש המס' על רש"י ד"ה שלא נמסרו, שניתן להוכיח משם מה שהחליטו כלם דהפי' לתענית המיוחס לרש"י אינו מרש"י אלא רק מתלמיד אחד). אלא שגם אם זה ראשון אחר יש ליישבו. הרב כהן שליט"א נתן הסבר אחר: ישנה מח' בין התוס' לרמב"ם בתוקף הכלל "לא בשמים היא". התוס' סוברים שאמנם אין ללמוד הלכה מן השמים, אך כהכרעת ספיקות כאשר א"א להכריעם בארץ – ניתן לקבל בת-קול מן השמים. ואילו הרמב"ם סובר שלעולם "לא בשמים היא" גם בהכרעת ספק. א"כ ייתכן שדעת המפרש כאן היא אמצעית – הלכה אין לקבל מן השמים כלל, אך תוכחות

2. ואחרונה אמר: למקום שיראה יוצאה לעולם

[רש"י תענית טז ע"א על ביטוי דומה – הר שיצא ממנו מורא לאומות העולם: ששומעין גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם. עץ יוסף ומתנות כהונה בשם נזר הקודש: יראת שמים, כי שם שער השמים וממנו יוצא מקור הקדושה ביראת שמים]².

3. אמר ר' יהושע בן לוי: שמשם הקב"ה מורה

לעכו"ם ומורידם לגהנום.

הנביאים כמורי-דרך לחיים יש להחשיבם כמו הוראה שיצאה מלשכת הגזית. [ניתן להוסיף שזה תואם את הירושלמי הדורש את הפסוק "כי יפלא ממך דבר למשפט... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוך בך" – 'דבר' זו אגדה (מובא ביפה עיניים סנהדרין פז ע"א), דהיינו שגם דבר אגדה – מוסר החיים והנביאים – מקורו מהמקום אשר יבחר ה'. לעומת הבבלי (סנהדרין פז ע"א) הדורש על אותו פסוק – 'דבר' זו הלכה. וראה ב"דברים אחדים" של הרב אברהם שפירא שליט"א, בתחילת עין אי"ה ברכות א', שהביא את דרשות שני התלמודים וכללם יחד – "הכל בכלל תורה והכל נמסר לחכמים להורות ולפרש"].
אח"כ מצאתי בהגהות מראה כהן ריש מס' תענית, שמביא בשם המהר"ץ חיות בשו"ת שלו אמרי בינה סי' ה', שרש"י עצמו פי' רק מאמרים אחדים במס' תענית, ואיזה תלמיד שהיה מאוחר בזמן הוסיף מדעתו על פירש"י ז"ל הרבה. ובזה א"ש מה שנמצא דברים נפלאים בפי' זה על מס' תענית. ע"כ מהמהר"ץ חיות. והמראה כהן עצמו הוסיף שגם הוא מצא ראיות ברורות על זה. ומחווור כמו שכתב הגאון המהר"ץ חיות להצדיק הצדיק רש"י ז"ל, שלא לתלות בו בוקי סריקי ח"ו, כמו שנמצא בכמה מקומות במס' זו למעיין הישר. עכ"ד. ואולי זהו אחד המקומות הנפלאים בפי' המס', ואינו מרש"י.

² ניתן להביא סמך לדבריו עפ"י דברי יעקב אבינו "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" (בראשית כח יז). וכן ראה תפילת שלמה בחנוכת המקדש (מלכים א ח, כב-נג) על פירוט היות המקדש שער השמים, וגם שם מזוהה הדבר עם יראה – "למען ייראוך כל הימים" (שם פסוק מ, וכן בפסוק מג).

4. רשב"י אומר: למקום שהוא ראוי כנגד בית המקדש של מעלה [עץ יוסף ומתנות כהונה: מפרש מוריה מלשון ראייה].

5. רבי יודן אומר: למקום שיהא מוראָה לך [ראה אריכות לקמן].

6. רבי פנחס אומר: לאתר מרותא דעלמא [עץ יוסף ומתנות כהונה בשם נזר הקודש: מיני שררות וחשיבות היה יוצא משם, כי בית המקדש נקרא גאון עוזם של ישראל, כדפירש"י גבי "ושברתי את גאון עוזכם" (ויקרא כו, יט)].

7. רבנן אמרי: למקום שהקטורת קריבה, הדא מה דכתיב "אלך לי אל הר המור" וגו' (שיר השירים ד, ו).

במדרש תנחומא (וירא כב) ישנו הסבר נוסף:

"וירא את המקום מרחוק": 8. מלמד שתחילה היה מקום עמוק, כיון שאמר הקב"ה לשרות שכינתו עליו ולעשות מקדש, אמר: אין דרך מלך לשכון בעמק, מיד רמז הקב"ה לסביבות העמק שיתקבצו ההרים למקום אחד ולעשות מקום השכינה. לפיכך נקרא הר המוריה, שמיראתו של הקב"ה נעשה הר³.

---

³ מזכיר במעט את המדרש בנוגע להר סיני שהיה הנמוך מבין כל ההרים, ודוקא עליו נתגלה הקב"ה והרוממו. ללמדך שגדלות בתורה חייבת להתבסס על ענוה אמיתית.

ד. הר המוריה – הדרך להגיע אליו מתחילה מאיתנו

מהי ההבנה בהסברו של ר' יודן לשם "מוריה" – "למקום שיהא מוראה לך"?

לכאורה הכוונה לרמז למה שהקב"ה הראה את ההר לאברהם אבינו בעקידה: "...ולך לך אל ארץ המוריה, והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך... ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק" (רש"י: ראה ענן קשור על ההר). אך א"כ מה ענין זה לדורות, וכיצד זה מתאים לשאר דעות התנאים הנותנים לשם הסבר נצחי?

כדי להבין את הדבר נעיין בפרשת ראה, בפסוקים המתארים את מקומו של בית המקדש. בדברים פרק יב פסוקים ה-כו כתוב: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה... והיה המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו... עולותיכם זבחיכם... השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, ושם תעשה כל אשר אנוכי מצוך... לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... כי אם לפני ה' אלוקיך תאכלנו במקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו... כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלוקיך לשום שמו שם... רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'".

פעמים חזרה התורה על הביטוי "המקום אשר יבחר ה'", מבלי לציין, ולו פעם אחת, היכן הוא אותו מקום. הלא דבר הוא!

הרמב"ן על פסוק ה' כותב – "וטעם 'לשכנו תדרשו', שתלכו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית השם, ותאמרו איש אל רעהו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב, כלשון 'ציון ישאלו דרך הנה פניהם' (ירמיהו נ, ה). ובספרי, 'תדרשו' דרוש על-פי הנביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא ת"ל 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד וכו'". מסביר המלבי"ם שם, שהדרישה היא מה שחוקר בעצמו למצוא את הדבר, וזהו שאמר דרוש ומצא, למד להם שלא יגלה ה' סודו ע"י נביאיו להודיעם מקום הנבחר רק אם ישתדלו בזה וידרשו אחריו, ואז יערה עליהם רוח ממרומים אחרי ההכנה הראויה.

זוהי א"כ הסיבה שהתורה העלימה את מקום המקדש מאתנו, וכתבה רק "המקום אשר יבחר ה'", כדי לחייב אותנו לעשות מאמץ בדרישת המקום. ורק בעקבותיה של ההשתדלות שלנו תבוא גם הנבואה השמימית כסיעתא דשמיא להשלמת המהלך.

באותה הדרך בדיוק התגלה הקב"ה לאברהם אבינו בהר המוריה – מעשה אבות סימן לבנים. בתחילה אמר לו ה' לאברהם "לך לך אל ארץ המוריה... על אחד ההרים אשר אומר אליך" – איזה הר בדיוק לא נאמר. אברהם נזקק לעשות מאמץ רב בדרישת המקום – הליכה קשה וממושכת (כולל כל מדרשי חז"ל המרחיבים בקשיים

שעמדו לפניו) של שלשה ימים, עד שנגלה אליו ה' בדמות ענן קשור על ההר, כעין אישור הנביא.

על-פי דברים אלו נוכל להתחיל להבין את דברי ר' יודן במדרש לעיל – "למקום שיהא מוראָה לך", הדגש הוא על "יהא מוראָה" לשון עתיד, ולא הידוע כבר. היינו שנדרשת חקירה והכנה למצוא את המקום ורק אח"כ בא גילוי שכינה.

כעת, ברורה הנצחיות בדברים אלו: הם באים ללמדנו את דרך הגאולה, שצריכה לעבור דרכנו – דרך השתדלותנו. באופן רחב יותר, למדים אנו יסוד חשוב לחיינו בכלל, בכל תחום שאנו מעורבים בו נדרשת מאיתנו השתדלות להגיע ליעד, יחד עם אמונה בה' שיסייע בעדנו. כפי שלימדונו חז"ל – "הבא ליטרה מסייעין אותו" (יומא לח ב). וכך דרשו בחסידות את הפסוק "ה' צלך על יד ימינך" (תהלים קכא, ה) – ה' שורה לידנו כצל לפי המעשים שלנו, כמו הצל שתמיד מלווה את האדם היכן שהוא.

ה. הר המוריה – מראָה של פנימיותנו בכל דרגה ודרגה

ברם צריכים אנו להוסיף ולהעמיק את הבנתנו בדבר. שכן עדיין יש להקשות – מה בנוגע להר המוריה עצמו, שכלפיו דרש ר' יודן "שיהא מוראָה לך", ועליו חזרה התורה והדגישה "המקום אשר יבחר ה'", "לשכנו תדרשו ובאת שמה" – האם לגביו סיימנו את

הדרישה וההתאמצות, מאחר שאברהם אבינו דרש ומצא את המקום, ואחריו עשה כן דוד המלך ומצאו אף הוא? מה נותר לנו לדורות? הרי תורתנו היא נצחית, וא"כ הציוויים הנ"ל אמורים להמשיך ולהתקיים גם בימינו.

צריך לומר, שאמנם גיאוגרפית כבר נמצא המקום, ואין כ"כ מה לדרוש ולחקור בדבר (מלבד מציאת המיקום המדויק של המזבח ושל קודש הקדשים על ההר בימינו לאחר שנשתכח). אך התורה מחנכת אותנו לעיסוק מתמיד ונצחי, הן כפרט והן ככלל, בדרישה נפשית-רוחנית אל המקום אשר יבחר ה'. ניתן לעלות אל הר המוריה פיזית, ולהמצא במקום אשר בחר ה', אך בו בזמן לא להיות דבוק נשמטית לשכינה השורה שם. רק בדרישת אלוקים מאומצת והתעלות מתמדת של האדם והעם לתיקון עצמיותם, ניתן לזכות לראות בנועם ה' שבהיכלו. קיימות אין סוף מעלות ודרגות לחשוף בתוכנו פנימה, שיעמיקו את דבקותנו במקום אשר יבחר ה'. תמיד ישאר המקום בגדר "יבחר" ו"תדרשו" ו"יהא מוראָה" בלשון עתיד, כי המקום מבטא את כל העומקים וההתגלויות של ה' יתברך בעולם. בכל התקדמות שלנו במסילה העולה בית אל, מתקשרים אנו לרובד אלוקי נוסף שנמצא בהר, מכח אמירת הנביא שזהו מקום החיבור שלנו עם שכינתו יתברך. בכל תיקון והתקדמות רוחנית ומידותית שלנו עוסקים אנו בדרישת המקום אשר יבחר ה', מקום עמידתנו מול אלוקינו, ומידת קרבת האלוקים שלנו. ממילא גם ההר עצמו כמקום גיאוגרפי משתנה, כביכול. ההר שמצאנו לפני

עליית המדרגה הנוכחית איננו אותו הר שלאחר העלייה. כל התקדמות רוחנית מפגישה אותנו עם הר חדש, ומגלים לנו מקום חדש שה' בוחר בו, קישור חדש של נשמתנו עם הבורא. ומצוות "אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם... לשכנו תדרשו ובאת שמה" ממשיכה להיות קמה וניצבת לפנינו לקדמנו אל הדרגה הבאה – הקומה הנוספת – המפגש המחודש עם המקום בו יבחר ה', יבחר ויחזור ויבחר⁴. יוצא א"כ, שלדרוש את המקום אשר יבחר ה' זהו בעצם דרישה פנימית שלנו את עצמנו. בעמידה על הר המוריה אנו נפגשים עם השכינה לפי הדרגה שאנו נמצאים בה באותה נקודת זמן, ובכך מתגלה פנימיותנו האמיתית כפי שהיא באותו הרגע.

אכן כל אחד מאתנו מרגיש שהתפילות שהוא מתפלל בשופכו שיחו לפני יוצרו בעמדו בכותל המערבי (ומסתמא עוד יותר מכך נרגיש על הר המוריה עצמו) מבטאות את שאיפותיו העמוקות והישרות ביותר, כפי דרגתו ורצונו באותו פרק של חייו. כביכול, האבנים משקפות לנו את פנימיותנו, כעין מראה של הפנים.

דוד המלך, שדרש ומצא את המקום הגיאוגרפי של ההר ושל מקום המקדש שעליו – בגורן ארונה היבוסי, הוא הוא שלימד אותנו גם את חובת דרישת המקום מבחינה רוחנית מידותית מתמדת. וכך יסד דוד במזמור ט"ו בתהילים: "מזמור לדוד ה' מי יגור באוהלך מי ישכון בהר קדשך? הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו. לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו. נבזה

---

⁴ על משקל דברי רש"י (עפ"י המדרש) בבראשית כז, כח – "ויתן לך" – יתן ויחזור ויתן.

בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר. כספו לא נתן
בנשך ושוחד על נקי לא לקח, עושה אלה לא ימוט לעולם". הרי
שהדרך לשכון בהר המוריה, הר הקודש – לדרוש את השכינה
ולדבוק בה – היא בתיקון המעשים והמידות כולם.

וכן לימדנו דוד המלך במקום נוסף, מזמור כ"ד: "מי יעלה בהר ה'
ומי יקום במקום קדשו? נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא
נפשי ולא נשבע למרמה... זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה".
מבאר רש"י בפסוק ג' "מי יעלה בהר ה' – אע"פ שכל יושבי תבל
שלו, אין הכל כדאי ליקרב אליו אלא נקי כפיים וגו'". והסביר הרד"ק
בפסוק ד' "נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע
למרמה – והנה הזכיר שלשת תכונות האדם בפסוק זה: המעשה,
המחשבה והדיבור. ובשלושתם יהיה האדם שלם, שיהיה נקי
במעשיו ובר בלבבו ונאמן בדיבורו". וכלפי אדם כזה אומר לנו נעים
זמירות ישראל – "זה דור דורשיו מבקשי פניך", וכדברי המצודת
דוד – זה הדור שהמה דורשי ה'... הראוים לבקש פניך לעולם ולבא
לבית המקדש. וכן פירש הרד"ק – "מי הוא שיעלה בהר ה' ובמקום
קדשו, שהוא נקי כפיים ובר לבב זהו דור דרשי ה' והם ישראל".

ו. עבודת ה' המתגלה בהר – עבודה תמימה

שיא השראת השכינה על הר המוריה הוא בהיות בית המקדש בנוי
ומשוכלל על גביו, ומתנוסס לתפארת. כדברי הרמב"ם בריש פ"ה

מהל" בית הבחירה – "הר הבית והוא הר המוריה", עיקר משמעותו של הר המוריה שמשם יוצאת הוראה לעולם ויראה לעולם ויהא מורֵאָה לך וכו', הוא מחמת היותו הר הבית – הר שבית המקדש עומד על גביו. בית המקדש בפעולתו כולל את כלל כוחות החיים והנפש של היחיד ושל האומה ושל העולם. הוא מהווה את האיזון האידיאלי ביותר והמציאות הנשגבה ביותר של שלמות ההוויה כולה:

- אש (על המזבח) ומים (בניסוך);

- עפר (לכיסוי הדם ולסוטה) ואויר (ענן הקטורת);

- שכל (סנהדרין בלשכת הגזית, והלכות כהונה) ורגש (שירת הלויים);

- תורה (קריאת התורה ע"י המלך בהקהל) ותפילה (תפילות היום והתפילות על הקרבן, "כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל... ופרש כפיו אל הבית הזה", "והתפללו אליך דרך ארצם... והבית אשר בנית לשמך");

- יראה (הלכות מורא מקדש) ואהבה (ברכת כוהנים בשם המפורש באהבה);

- שמחה (קרבת תודה, שמחת בית השואבה, "ושמחתם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם") ועצב (וידידי בעת הבאת קרבן חטאת, מי שארעו דבר רע היה עולה להר הבית משמאל כגון אבל או מגודה – מידות פ"ב מ"ב, שמחות ספ"ו);

- מעשה (הקרבת הקרבנות) דיבור (מקרא ביכורים, פרשת סוטה) ומחשבה (לשמה בקרבנות);

- דומם (כלי המקדש) צומח (מנחות) חי (קרבנות חיה ועוף) מדבר (הכהנים והלויים) ונביא (הנביאים הוכיחו את ישראל מלשכת הגזית, ראה לעיל הערה 1);

- פרט (קרבת יחיד) וכלל (קרבת ציבור);
- ישראל (עליה לרגל, מעמדות) ואומות העולם (שבעים פרי החג, "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים");

- עשיר (הדרגה הראשונה בקרבן עולה ויורד, קרבנות בהמה, בכורים בקלתות של כסף וזהב) ועני (הדרגה השלישית בקרבן עולה ויורד, מנחות – ראה רש"י ויקרא ב, א, בכורים בסלי נצרים של ערבה קלופה);

- שורש האמונה שהוא שורש הכפירה (הקרבנות הם ריח ניחוח לה' ושימשו לע"ז, הכרובים נמצאים בקדש הקדשים בניגוד לפסלי ע"ז).

אין כאן כוחות סותרים ומנוגדים, אלא יש כאן השלמה והזנה הדדית של כל הכוחות בעולם ליצור הפריה בלתי פוסקת אחד לשני, ולהוביל לתמימות המעשים כולם ולתיקון עולם במלכות שדי- באחדות כוללת.

זהו תפקיד האדם והאומה והעולם בדרישתם את המקום אשר יבחר ה' – "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" (דברים יח, יג) = "שלים

תהא" (תרגום אונקלוס, שם). דרושה עבודה מתמדת של איזון פנימי בין כל הכוחות הפועלים בנפש של היחיד ושל הכלל, ולתקנם במידה נכונה כרצון ה', מתוך התחברות לרצון הרצונות המתגלה על ההר בבית הבחירה.

מתוך החיבור הפנימי הזה לרצון ה', יאיר אור המקדש הנמצא בתוכנו בבחינת "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח); "אוהל שיכן באדם" (תהלים עח, ס) על הבריאה כולה – "ירושלים אורו של עולם", "וכי לאורה הוא צריך? אלא עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כב ע"ב, מנחות פו ע"ב). ואותו אור הולך ומתגלה הולך ומתגדל ככל שאנו דורשים יותר את המקום אשר יבחר ה', ומתעלים בעבודת ה' שלנו לאורו.

ז. גילוי הנקודה הפנימית הייחודית של כל אחד

ניתן להסביר לפי זה את המשפט שאנו מוסיפים בסוף תפילת העמידה – "יהי רצון מלפניך ה' או"א שייבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". מה ענין שמיטה אצל הר סיני – מה הקשר בין בנין בית המקדש לבין חלקנו בתורה? האם זהו רק אוסף של בקשות לעתיד לבא או שיש קשר אמיתי בין הדברים? לפי דברינו עד כה אפשר לראות קשר חזק בין שני העניינים הללו: הביטוי "ותן חלקנו בתורתך" מורה על כך שיש לכל אדם מישראל חלק שלו בתורה. אינה דומה התורה הנלמדת ע"י פלוני לזו

הנלמדת ע"י אלמוני, אפילו כאשר הם לומדים בדיוק אותם שורות. כפי שמלמד אותנו הרב קוק זצ"ל בספרו אורות התורה (ב, א): "חכמת התורה הרי היא הגילוי האלוקי כפי רצונו יתברך הבא מצד עבודתנו ותלמודנו. והנה כל הלומד תורה הוא מוציא מהכח אל הפועל את מציאות חכמתה מצד נפשו, ובודאי אינו דומה אור המתחדש מצד חיבור התורה לנפש זו, לאור הנולד מהתחברותה לנפש אחרת". ההסבר לכך הוא, משום ששורש נשמתו של כל יחיד ויחיד הינה ייחודית לו, עם כוחות ותכונות שהוטבעו רק בה. וע"י עסק התורה לשמה האדם מוציא אל הפועל את אותם כוחות פנימיים המושרשים בו, ובכך מביא לעולם גילוי אלוקי חדש – חלק חדש בתורה, כדברי הרב קוק זצ"ל בהמשך אותה פסקה – "וא"כ הוא מגדיל התורה ממש בלמודו", שאף אחד אחר אינו יכול לגלות בעולם. זהו ה"ותן חלקנו בתורתך" – החלק המיוחד לכל אחד מאתנו.

כאן אנו מגיעים לקשר בין זה לבין בנין בית המקדש. שכן אותו חלק בתורה המתגלה באופן ייחודי בלמודו של כל אחד ואחד איננו מופיע ומאיר מתוכנו באופן אוטומטי בכל לימוד ולימוד. אלא רק כאשר מזככים אנו את עצמיותנו, ומטהרים אנו אותה מכל הסיגים והפניות המסתירים את נשמתנו הטהורה, ומונעים בעדה מלהזריח את אורה, רק אז מוכנה הנשמה לידבק בחלקה בתורה, ולהופיע מתוכו את האור האלוקי המכוון לה. לכן אומר הרב קוק זצ"ל באורות התשובה (יד, כז): "לפי ערך בהירות התשובה שלפני

הלימוד תגדל בהירות ההבנה של הלימוד". וכן שם (י, י):
"כשהולכים בדרך העיון הטהור באלוקיות, מרגיש האדם בעצמו
שיש מסך המבדיל בינו ובין ההשגות הבהירות, והנשמה בעצמה
מכרת שהמסך הזה הוא המעשים והמדות שאינם טובים. ומיד
מתעוררת בקרב הלב התשוקה לתשובה שלמה". ממילא מתחבר
הדבר באופן ישיר לבנין בית המקדש. ראינו לעיל שהדרישה למקום
אשר יבחר ה' טומנת בתוכה את התיקון העצמי המתמיד,
והשאיפה להתחדשות אין סופית בקשר שלנו עם אלוקינו ע"י עליות
גוברות והולכות במעשינו במדותינו וברצוננו. ברור א"כ, שהתפילה
העמוקה לבנין בית המקדש, שהוא השיא של התגלות האלוקות
בעולם, והשיא של דבקותנו בו יתברך בכל הדרגות האפשריות –
היא אותה התפילה המוליכה אותנו בנתיבות לימודנו בחיפוש אחר
חלקנו בתורה, אותו חלק המתגלה אך ורק על-ידינו, לפי זיכור
נשמתנו.

על-פי כל זה מובן, שגם בדורות הגלות ובימינו אנו, שמפני חטאינו
אין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך... בבית בחירתך,
בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, עדיין קמה וגם ניצבה
מצוות "לשכנו תדרשו ובאת שמה" במלא תוקפה והיקפה. לא רק
מצד חובת דרישת המקום הפיזי-גיאוגרפי ועשיית מאמצים לכבושו,
שכלולו ובניינו. אלא גם ובעיקר ממשיכה מצווה זו לתבוע מאתנו
תיקון רוחני מידותי מתמיד לעלות בהר ה', היינו בעבודתו. כעין

זאת הורה לנו גדול המורים בכל הדורות – הרמב"ם ז"ל, בהל" בית הבחירה פ"ו הט"ז: "ולמה אני אומר במקדש וירושלים שקדושה ראשונה קדושתן לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר 'והשימותי את מקדשיכם' ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים". ובפ"ז ה"ז, ט מנה הרמב"ם כמה וכמה הלכות הנובעות מעובדה זו.

לפי דברינו יש להוסיף שהפסוק בפ' ראה – "אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה" – ג"כ מוכיח כדברי הרמב"ם, שהשכינה נמצאת במקום אשר יבחר ה' לנצח נצחים, ולכן קיימת חובה לדרוש את המקום ואת השכינה, "לשכנו תדרשו" – לשכינתו תדרשו. חובה זו כוללת הן דרישת המקום הגיאוגרפי וההלכות הנ"ל שמנה הרמב"ם, והן את התביעה המתמדת מאתנו לשפר מעשינו ולגלות בתוכנו מעמקים אין-סופיים של קרבת ה' ודבקות בו.

ח. הכותל ואבניו – יראה ואהבה

הכותל המערבי איננו חלק מבית המקדש, אלא הוא חלק מהחומה שהקיפה את הר הבית. קיימת לגביו אותה קדושה של "אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים", היינו קדושת השכינה השורה בהר

באשר הוא. לכן גם בגשת אליו צריכים אנו להמצא במצב של בניה נשמטית פנימית בלתי פוסקת, ורצון להוסיף אומץ בעבודת ה', ומתוך כך לערוג למצוא את שכינתו יתברך שמה.

כבר בכותל עצמו מוצאים אנו שני כוחות "מנוגדים" – יראה ואהבה – השורים שם בהרמוניה נפלאה. מצד אחד, בעמדנו לרגלי הכותל ובהביטנו כלפי מעלה, דרך כל שורה ושורה שבאבניו, הגונזים בתוכם נדבכים אין-סופיים של ההסטוריה הישראלית והעולמית לדורותיה, ועד כיפת השמים – מושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עוזו בגובהי מרומים, "כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם" (קהלת ה, ז) – מתמלאים אנו יראה ופחד מפני הדרת גאונו ורוממותו, וחשים אנו רבדים ורבדי רבדים בנשמתנו התובעים את גילויים ותיקונם. כעין טיפוס רוחני על נדבכי הכותל מעלה מעלה, מהארץ מתחת ועד השמים ממעל, כדי לזכות להפגש עם שכינתו יתברך, ולדעת (דעה מלשון חיבור – "וידע אדם את חוה אשתו") היום (וכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בדרגה חדשה) ולהשיב אל הלב – כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת (השתלשלות השכינה ששורדת אל ההר מגובהי מרומים), אין עוד.

מצד שני, בהביטנו נוכח אבני הכותל הניצבים מולנו, מרגישים אנו קרינה של אהבה וחום היוצאת מהם. האבנים הגדולות מחבקות אותנו בזרועות עולם ("מעונה אלוקי קדם" – בשמים, "ומתחת זרועות עולם" – בארץ), וסופגות את תפילותינו ודמעותינו ואושרנו ללא גבול. מנשקים אנו את האבנים בתשוקה רבה, ונדבקים אנו

אליהם כילד אל חיק אמו. ביטוי נפלא טבע הרב צבי יהודה קוק זצ"ל: יש אנשים עם לבות של אבן, ויש אבנים עם לב אדם. כוונתו לאבני הכותל. כמובן, לא אל האבן החומרית מתקשרים אנו, אלא אל אבינו אב הרחמן השורה בתוכם. ומתוכם משרה את שכינתו בתוכם כפי מדרגתנו.

אין כל סתירה בין הדברים. הכותל כולל בתוכו את עבודת ה' בשלמותה – יראה ואהבה. הוא תובע מאתנו להתקרב אל יוצרנו באהבה רבה אהבת עולם, שהולכת ומתרבה תמיד; וביראת רוממות שמו יתברך לעולמי עולמים.

ירושלים הבנויה

ר' אמנון ברדוגו

ירושלים מוזכרת אצלנו כמה וכמה פעמים ביום, החל מהתפילה, עבור בברכת המזון וכלה באירועים מזדמנים כמו חתונה ולהבדיל ניחום אבלים (לא עלינו), אך אם נתבונן לעומק נראה שדווקא ירושלים היא זו המוזכרת רבות ולא בית המקדש שבתוכה שלכאורה, עליו עיקר תפילתנו לבינינו

דוגמא לכך ניתן לראות בתפילת שמונה עשרה בברכת "בונה ירושלים" "ובנה אותה בנין עולם במהרה בימינו..." - אנו מבקשים מהקב"ה שיבנה את ירושלים. גם בברכת המזון אנו אומרים "ובנה ירושלים עיר הקודש..." ובחתונה אנו מזכירים גם כן בחופה "אם אשכחך ירושלים וכו'". נראה שכמעט ואין אזכור לבית המקדש עצמו.

אם כן נשאלת השאלה – מדוע?

בכדי לענות על שאלה זו נתמקד בברכת ירושלים שבתפילת שמונה עשרה. ידוע שיש חשיבות למיקום של כל ברכה וברכה בתפילה. מצידה האחד של ברכת ירושלים נמצאת ברכת "למינים ולמלשינים אל תהי תקווה" ואחרי ברכה זו נמצאת ברכת "על הצדיקים ועל החסידים" ומצידה השני, היא נמצאת לפני ברכת "את צמח דוד עבדך". אם נתבונן מלמעלה נבחין כי יש כאן מגמה כללית של התהוות הגאולה העתידית. דהיינו, קודם אנו מבקשים שיתמו

אויבינו (מבית ומחוץ) בברכת "למינים ולמלשינים" ואחרי שאין אויבים אפשר כבר להתפלל על הצדיקים, דרגה אחת מעל. כעת, אנו נמצאים לפני ברכת "בונה ירושלים", קשה לומר שהכוונה כאן לבניין ירושלים עצמו, במובן החומרי משתי סיבות: א. משום שאנו רואים במו עינינו שירושלים בנויה לתפארת ב. הברכה שלאחר ברכת "בונה ירושלים" היא "את צמח דוד עבדך" מצביעה יותר בבירור על בניית בית המקדש ועל כינון כסאו של דוד המלך בביאת המשיח. ועוד שכבר הזכרנו כמה ברכות לפני כן את עניין הגאולה העתידית בברכת "גואל ישראל".

מכאן מסתבר שהכוונה כאן לא לבניין החומרי של בניין ירושלים אלא לבניין הרוחני של עיר הקודש.

ירושלים מאז ומתמיד היא סמל לאחדות "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו" [תהילים קמז]. מאחדת היא הן את עם ישראל עם ריבונו של עולם והן את עם ישראל על כל גווניו ורבדיו והן את שאר אומות העולם ג"כ. שכן רואים אנו שיש רובע מוסלמי, רובע נוצרי וכן ארמני ויהודי ויש גם אתרים המקודשים לדתות האחרות. אם כן בעצם בנין ירושלים הכוונה היא לבניין האחדות, בנין השלום, הפנימי והחיצוני של עם ישראל וזה מה שאנו מבקשים בתפילה, לפני שיגיע "צמח דוד עבדך" דהיינו מלך המשיח אנו מתפללים שעם ישראל יתאחד ויתאגד כולו כאחד ובכך "תשכון" מלשון שכינה-תשרה שכינה בעם ישראל ואז תתרחש הגאולה השלמה והאמיתית.

וגם בלי קשר לגאולה העתידית ברכה זו עומדת בפני עצמה, שיהיה שלום בתוך עם ישראל, כפשוטו. זוהי איפוא מהות ברכת בונה ירושלים שנהיה כולנו כאיש אחד בלב אחד. לפי זה ניתן כעת להבין את דברי הגמרא "כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה חורבה מחורבות ירושלים" [ברכות ו] שהרי אין לך איחוד ושלום גדול יותר בין השלום שבין איש לאשתו.

וכן דווקא בליל הסדר, הערב שמאחד את כל עם ישראל יחד, את ארבעת הבנים השונים בתכלית היושבים סביב שולחן הסדר אנו אומרים בסוף ההגדה: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". אנו מייחלים ששנה הבאה נשב יחד, בלי הפילוג הזה ונתאחד ונתברך מירושלים המשכנת שלום ביושביה.

להשלמת הדברים אפשר לראות עפ"י מה שאנו אומרים בסוף תפילת שחרית "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנניא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה', אל תקרי בניך אלא בוניך" כלומר דווקא תלמידי חכמים שעוסקים בהשכנת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ועובדים בעצמם על תיקון המידות הם הם המרבים שלום בעולם- הם "בוניך" – הם בוני ירושלים שמחזקים את נקודות האחדות והשלום בעולם.

לשנה הבאה בירושלים הבנויה, בביאת הגואל ובבנין אריאל.

איש ירושלים

ר' דניאל וסטפריד

בתחילת פרק א' במסכת אבות מגוללת המשנה את ההיסטוריה של העברת המסורה שהתחילה ממשה רבינו ועד לתקופת התנאים.

במשנה ד' בולטת מאד תקופה הזוגות בה חל שינוי משמעותי בדרך העברת התורה; "יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קיבלו מהם..". תנאים אלו הם מבני הזוג הראשון מהזוגות שעמדו בראש העם אחרי ימי הכנסת הגדולה. הראשון שמוזכר הינו הנשיא, והשני הינו אב בית דין. מכאן והלאה כל זוג מקבל מהזוג הקודם את המסורה.

לא במקרה היא העובדה שתנאים אלו הם אשר חלקו לראשונה בתולדות (מחלוקת אשר לא הוכרעה) ומהם הלאה חלקו באותה המחלוקת הזוגות שאחריהם דור אחר דור. המחלוקת נסבה בנוגע לשאלה אם מותר לסמוך ידיים על הקורבן קודם השחיטה ביו"ט דמבואר במסכת חגיגה ב', ב'.

המשנה באבות ממשיכה להביא אף מספר אימרות שאמר כל אחד מהזוגות:

"יוסי בן יועזר איש צרידה אומר: יהי ביתך בית ועד לחכמים. והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם.

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה...".

מעניינת מאד ההסתכלות של ר' אריה לויין בפירושו למשנה זו הרואה אף כאן מחלוקת השקפתית בין תנאים אלו, וז"ל: "יוסי בן יוחנן וכו'" - יוסי בן יוחנן חולק על יוסי בן יעזר ואומר - הלא לפי דבריך הוא שיפתח איש ביתו לתלמידי חכמים וינעל אותה בפני שאר ההמון, אך לא כן הוא דעתי, כי אם "יהי ביתך פתוח לרווחה" - בין לחכמים ובין לכל שארית ישראל...".

מקובלנו לדייק בכל דברי המשנה בכל מילה ומילה. אם כן, יש לשאול מדוע במשנה זו טרחה המשנה לציין את מקום מושבם של התנאים הללו: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים?

נראה שלגבי יוסי בן יוחנן איש ירושלים, אפשר להבין זאת ע"פ דברי המשך חכמה בבראשית כ"ב/י"ד על הפסוק "ויקר אברהם שם המקום ההוא ה' יראה..". וזה לשונו שם: "במדרש בראשית רבא (נ"ו, ט"ז): שם (בנו של נח) קרא אותו 'שלם' (שנאמר ומלכיצדק מלך שלם - בראשית י"ד, י"ח). ע"פ השיטה בחז"ל שמלכיצדק הוא שם - אברהם קרא אותו 'יראה' (שנאמר ויקרא אברהם את שם המקום יראה). אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו 'רא' כשם שקרא אותו אברהם, שם - אדם צדיק, מתרעם. ואם קורא אני אותו 'שלם', אברהם - אדם צדיק, מתרעם. אלא, הריני קורא אותו ירושלם (כמו שקראו שניהם: 'יראה' ו'שלם' - ירושלם).

והעניין, דשם היה בדור המבול, והיה בתיבה וזן ופרנס כל הנבראים שם בתיבה. והעיקר היה לתקן המידות והפעולות שהמה היו מושחתים ש"השחית כל בשר דרכו" (ו'י"ב), "ומלאה הארץ חמס" (ו'י"ג), וכול לימודו היה לתקן המידות והתכונות בכל החי. וזה מורה 'שלם', שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד הוא איבר מאיבר האדם הגדול. וכל אחד נצרך לחברו, מושפ ומשפיע זה מזה, וכלם כאחד נושאים קיום מן האנושי נצחיות. אומנם אברהם התפלסף מאד בחוכמה, ולמד כל דרכי הטועים, והתווכח עימהם, וחקר בשכלו כי יש ה' אחד משגיח על הכל, ולא מסר השגחתו לכוכבים... וזה "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", רצונו לומר שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בניסים פרטיים.

והנה ירושלים בנויה על שני הדברים, היינו לזכך המושכלות שעיקרן במח, ולתקן ולקשט המידות שעיקרן בלב... ולכן קרא אותה ירושלים על שתי הפעולות.

נמצינו למדים שמהותה של ירושלים גלומה בשמה המחלק לשני עניינים:

1. "יראה" - המדבר בעניין גילוי ה' כמולך ומשגיח ע"י השתמשות בשכל ובמושכלות.

2. "שלם" - תיקון המידות שהוא שייך לכלל האנושות כולה.

אם כן, מובן מדוע טרחה המשנה לציין את מיקומו של ר' יוסי בן יוחנן- "איש ירושלים", כיוון שהשקפתו, שבאה לידי ביטוי באימרותיו המלמדות על הצורך בפתיחת הבית ובהתייחסות שווה הן לחכמים והן ללא חכמים, הן לעשירים והן לעניים, נובעת בשורשה ממקום מושבו, "ירושלים", המלמדת על הצורך בשילוב בין שני הדברים יחד.

עליית מדריגה בגאולתנו ביום שחרור ירושלים

ר' שמעון יפרח

בתהליך גאולתנו אנו הולכים ומתקדמים שלב אחר שלב, החל מעליית תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט דרך העליות השונות אל הקמת מדינת ישראל בתש"ח. והקומה הנוספת החשובה שחרור ירושלים והר הבית במלחמת ששת הימים.

בשירת הים נאמר "נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת העזך אל נה קדשך" (שמות טו, יג).

רבינו הרב צבי יהודה היה מבאר שבתחילת הפסוק "נחית בחסדך עם זו גאלת" לא ברור הכיוון של ההנחיה האלוקית (האם היציאה היא רק מקשיים בלבד?); רק מסופו מתברר שכל המגמה היא "אל נה קדשך" אל ירושלים והמקדש.

צריך לברר מהי ייחודה של ירושלים?

נסתכל מכמה מקומות על ענינה המיוחד של ירושלים:

א. הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ו הלכה טז כותב וזה לשונו: "ולמה אני אומר במקדש וירושלים שקדושה ראשונה קדושתן לעתיד לבוא ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא?"

לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטילה והרי הוא אומר 'והשמותי את מקדשיכם' ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים..."

ב.הרב קוק זצ"ל במשפט כהן סימן צב מביא את הספרי בפרשת ראה, וזה לשון הספרי:

"כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם" (דברים יב,ה) ע"פ נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? תלמוד לומר 'לשכנו תדרשו ובאת שמה' דרוש ווצא ואח"כ יאמר לך נביא. וכן אתה מוצא בדוד (תהילים קלב) 'זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבוא ביתי...עד אמצא מקום לה" מנין שלא מצא אלא על פי נביא שנאמר 'ויבוא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח בגורן ארונה היבוסי'".

אומר הרב זצ"ל שאע"פ שבכל עניני המצוות אין נביא רשאי לחדש, אבל בעניני המזבח, ונראה שהוא הדין כל עניני תוכנית המקדש ובנינו, מסור לנביא גם לדרוש ממנו שיודיע מן השמים בנבואה.

רואים מהמקורות הללו את ייחודה הגדול של ירושלים והמקדש שזהו מקום של גילוי שכינה, שאף פעם לא סר משם; וכן מקום שקביעתו לא שייך לכללים הרגילים של "לא בשמים היא" (ע"פ דברים ל,יב).

ממילא מתברר שכל תהליך תקומתנו הלאומית הוא לא תהליך של חול אלא תהליך שכל מטרתו אל ירושלים אל הקודש; לגילוי שכינה בתוכנו; ל"עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד מבני ישראל.

זוהי תשובה לטוענים נגד המדינה, ואומרים שמדינה זו היא מדינה
חילונית, שהרי היא הוקמה על ידי חילונים!
היא אמנם הוקמה על ידי רוב חילוני, אבל מי שמניע את כל המהלך
הזה הוא הקב"ה, ובשחרור ירושלים בירר לנו להיכן צועדת
גאולתנו.

אסיים בביאור פסוק מתהילים לכבודו של יום: "זה היום עשה ה'
נגילה ונשמח בו".

אותו דרשו בשיר השירים רבה פרשה א:

"דבר אחר נגילה ונשמחה בך, רבי אבין פתח זה היום עשה ה'
נגילה ונשמחה בו אמר רבי אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם
ביום אם בהקב"ה?"

בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך בהקב"ה, בך בישועתך, בך
בתורתך, בך ביראתך".

כל שמחתנו ביום זה היא במעשה ה' יתברך, שזיכה אותנו
לירושלים ולכל ענייניה הרחניים – ל"הביאני המלך חדריו".

יהי רצון שנזכה להמשיך ולהתעלות בגאולתנו זו האחרונה.

(הדברים מתבססים בעיקרם על מאמרו של הרב מרדכי שטרנברג,
ר"מ בישיבת הר המור, בספר 'כי עין בעין תראו')

מקור השם ירושלים

ר' אייל קנטרוביץ

כאשר באים לברר על נושא כלשהו, אנו מחפשים אותו קודם כל בתורה. ואולם כאשר מחפשים את ירושלים בתורה, לא מוצאים אותה!

אמנם ירושלים מופיעה ברמז בפרשת לך לך: "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון" (בראשית י"ד, י"ח).

מבאר הרמב"ן: "ומלכי צדק מלך שלם – היא ירושלים כעניין שנאמר: "ויהי בשלם סוכו" (תהילים ע"ו, ג'), ומלכה יקרא גם בימי יהושע אדוני צדק (יהושע י, א), כי מאז ידעו הגויים כי המקום ההוא מבחר המקומות באמצע היישוב, או שידעו מעלתו בקבלה שהוא מכוון כנגד בית המקדש של מעלה ששם שכינתו של הקב"ה שנקרא צדק. ובבראשית רבה (מ"ג, ו') המקום הזה מצדיק את יושביו, ומלכי צדק ואדני צדק, נקראת ירושלים צדק שנאמר: "צדק ילין בה" (ישעיה א', כ"א)".

הרמב"ן מבאר שלירושלים יש 2 שמות: צדק ושלם.

אמנם מצאנו את המקור לחלק השני של השם ירושלים, אבל מהו המקור לרישא של ירושלים?

אברהם אבינו מגיע למקום המקדש בעקידת יצחק וקורא למקום
"ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה" (בראשית כ"ב, י"ד).
במדרש רבה (בראשית נ"ו, י') נאמר: "אברהם קרא אותו יראה
שנאמר: "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה", שם קרא אותו
שלם שנאמר "ומלכי צדק מלך שלם", אמר הקב"ה: אם קורא אני
אותו "יראה" כשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם,
ואם קורא אני אותו "שלם", אברהם אדם צדיק מתרעם. אלא הריני
קורא אותו ירושלים כמו שקראו שניהם יראה שלם ירושלים".
אברהם אבי האומה הישראלית ומלכי צדק אבי האנושות נפגשים
בירושלים והמקום נקרא על שם שניהם.

אולם נראה לי שיש שוני בין השם שקרא אברהם לשם שקרא מלכי
צדק: ראייה, מראה על חביבות ואהבה "שלוש פעמים בשנה יראה
כל זכורך את פני ה' אלוהיך" (דברים טז, טז) – עם ישראל מתראה
עם ה', ראייה פנימית השייכת ליחס של אב עם בנו ודבר זה שייך
רק לאומה הישראלית.

בירושלים יש גם את הצד של שלם כלומר: שירושלים זו עיר שהיא
"בית תפילה לכל העמים" – ירושלים מרכז לישראל ומרכז לאנושות
כולה וזו שלמותה של ירושלים עיר הקודש, שיש בה את הפן האישי
לעם ישראל, ואת הפן האוניברסלי לכל האנושות כולה.

קדושת ירושלים

את קדושתה של ירושלים אנו מוצאים בסוף פרק א' במסכת כלים. במשנה ו כתוב: "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות"; במשנה ז כתוב: "עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה"; במשנה ח כתוב: "לפנים מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני".

מכאן רואים שירושלים היא העיר הקדושה ביותר בין ערי החומה שבארץ ישראל, וזה מתבטא בהלכות הכתובות במשנה שנוהגות רק בירושלים.

המשנה בסוף כתובות אומרת: "הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין".

הברטנורא מפרש על משנה זו: הכל מעלין – את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים, ואפילו עם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו בעל כורחו, ואפילו מנוה (עיר) היפה לנוה הרע, ואפילו מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה נכרים"

מקשה התוספות יום טוב: למה הברטנורא מפרש פירוש זה על הסיפא של המשנה, ולא מפרש זאת על הרישא של המשנה "הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין?

אלא יש פה חידוש שאף על פי שעומדים כבר בא"י, זה לא מספיק אלא יש חובה לעלות לירושלים, ואפילו אפשר להכריח את בני ביתו

לעלות עמו לירושלים עיר הקודש, ולכן הברטנורא פירש זאת על המילים "הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין". מכאן לומדים יסוד גדול, שאדם שרוצה להתקרב אל ה', ורוצה לעבור לעיר שיש בה יותר קדושה, ויותר אפשרות להתקרב אל ה' ("המקום אשר יבחר ה'"), יכול לכפות את בני ביתו לעלות עמו לירושלים.

שמחה לבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן

דין הרואה ירושלים בחורבנה

ר' נועם רוזנבלט

בגמ' במסכת מועד קטן כו ע"א נאמר: 'הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע', וכך נפסק בשו"ע או"ח סימן תקס"א.

מין הראי"ה קוק זצ"ל מסביר את החילוק בין ציון לירושלים באגרות הראי"ה ח"ג ע"מ קמח, ציון מבטאת את השלטון הממלכתי בישראל בעוד שירושלים מבטאת את הקדושה, עיר הקודש והמקדש. העולה מדברי הרב, שרק בהצטרף חיסרון בשני המרכיבים: ציון וירושלים (כפי אמירת הפסוק) יחול דין הקריעה על ירושלים בחורבנה, לפיכך אם השלטון הישראלי קיים ללא המקדש כמו בזמננו או שהמקדש עומד על תילו אך ללא ריבונות ישראלית, כפי שהיה בתחילת ימי בית שני – אין קורעים על ירושלים.

שאלת הקריעה בירושלים, לאחר מלחמת ששת הימים ושיחרור ירושלים עלתה ביתר שאת על שולחן הפוסקים, וישנה מחלוקת בנוגע לדין זה בימינו, לפי מה שאמרנו עד כה, יסוד מחלוקתם הינה: האם הקריעה מצד חיסרון בקדושת ירושלים או האם הקריעה מצד חיסרון בשלטון, ואכן מספק אין לקרוע בימינו על

ירושלים, ויש אף מן האחרונים שהעירו כי בימינו אין קורעים על ירושלים כי 'הלכה כדברי המקל באבל'

דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבימינו צריך לקרוע על ירושלים מכיון שכל זמן שרואים עדין בעיר הקודש והמקדש כנסיות של נוכרים וגם קברי עכו"ם, ואין אנו יכולים לעקור את הפולחן הנוכרי, עדין היא בחורבנה.

וכן פסקו הר"מ שטרנבוך, והר"ש דבליצקי שראוי להחמיר ולקרוע. לעומתם פסק הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח סימן ע') שאין לקרוע כיום על ירושלים מאחר שהיא בחדס ד' יתברך בנויה לתפארת ואינה ברשות אומות עכו"ם. גם הרב עובדיה הדאיה זצ"ל בשו"ת ישכיל עבדי פסק שאין לקרוע משום הריבונות הישראלית. וכן הגרא"י ולדנברג (בעל הציץ אליעזר) כשהשלטון ביד ישראל, אין לקרוע על ירושלים.

מי שדר בירושלים בשכונות המרוחקות מהר הבית, ולא ראה את מקום המקדש שלושים יום, אע"פ שמן הדין צריך לקרוע, המנהג הוא שלא לקרוע.

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הסביר זאת: כל הדר בירושלים וגם יכול לבוא בקלות לשם, נאע"פ כן לא בא שלושים יום, ניכר שאינו מרגיש את הצער כראוי על חורבן הבית, ולכן נהגו שלא לקרוע.

והורה פעם לשואל משכונת בית וגן שנהג לקרוע בכל פעם, מפני שחשב שהמנהג שלא קורעים בטעות יסודו, שיקפיד ללכת בכל שלושים יום שלא יבוא לידי ספק חיוב.

יהי רצון שנזכה לבנין בית הבחירה במהרה בימינו, תוך קיום מלכות ישראל בתפארתה בעיה"ק ירושלים.

